

Παιδιά με αναπηρίες και Παιχνίδι

Γιώργος Αραμπατζής, πρόεδρος της Scan Ideal Ελληνοσουηδική Α.Ε.

Μετά από εμπειρία δέκα και πλέον ετών, την οποία απέκτησα μέσω της ενασχόλησής μου με παιδιά με διάφορες αναπηρίες και ηλικίες, αποφάσισα να καταγράψω και να καταθέσω ορισμένες σκέψεις και απόψεις σε σχέση με το παιχνίδι και την σπουδαιότητά του. Στόχος μου είναι να καταδείξω την σπουδαιότητα του παιχνιδιού και στα παιδιά με αναπηρίες.

Δεν επιτρέπεται η έλλειψη γνώσης να είναι η αιτία που φρενάρει την διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού. Είναι σημαντικό και πρέπει να αναδεικνύονται οι όποιες δυνατότητες διαθέτει ένα παιδί, άσχετα με τη φυσική, σωματική και ψυχική του κατάσταση. Όσα περισσότερα εμείς γνωρίζουμε και αντιλαμβανόμαστε, τόσα περισσότερα μπορούμε να προσφέρουμε.

Μια αναπηρία γίνεται αντιληπτή διαφορετικά από διαφορετικούς ανθρώπους. Αλλά όσο περισσότερα γνωρίζει κανείς για τις επιπτώσεις της και τις δυνατότητες που υπάρχουν, τόσο καλύτερα βρίσκει δραστηριότητες με ουσιαστικό περιεχόμενο, τόσο για τις αδύνατες όσο και ισχυρές πλευρές του παιδιού.

Και οι δύο κατευθύνσεις είναι σημαντικές για την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης του. Όλα αυτά τα χρόνια διερωτήθηκα πολλές φορές τι εννοούμε παιχνίδι και ποιες είναι οι παράμετροι που λαμβάνουμε υπόψη μας. Αν με παιχνίδι εννοεί κανείς μόνο να πηδάμε σχοινάκι, να ανεβοκατεβαίνουμε σε δέντρα, να παίζουμε κρεμάλα, να ακούμε παράξενους ήχους ή να ψάχνουμε κρυμμένα αντικείμενα, τότε είναι σίγουρο πως δεν γνωρίζει την πραγματικότητα. Δεν γνωρίζει σίγουρα πως κάποια παιδιά για διάφορους λόγους δεν μπορούν να συμμετέχουν σε τέτοιου είδους παιχνίδια γιατί δεν τους το επιτρέπουν οι περιορισμοί που έχουν λόγω της ψυχολογικής ή φυσικής τους κατάστασης.

Η γνώση λοιπόν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούμε να καταλάβουμε τις ανάγκες του παιδιού, να διαμορφώσουμε τις απαραίτητες προϋποθέσεις και να το βοηθήσουμε με διάφορα παιχνίδια που του είναι χρήσιμα σε όλες τις φάσεις της ανάπτυξής του.

Από εμάς τους ενήλικους και από τις γνώσεις μας εξαρτάται αν οι δυνατότητες του παιδιού για παιχνίδι αυξάνονται ή περιορίζονται. Αν την συμμετοχή των παιδιών στις καθημερινές δραστηριότητες δεν την εκλάβουμε σαν κάτι φυσιολογικό τότε δεν του δίνουμε την δυνατότητα να αποκτήσει εμπειρίες, αυτοπεποίθηση και ανεξαρτησία.

Όταν μιλάμε, τραγουδάμε ή διαβάζουμε παραμύθια βοηθάμε το παιδί να καταλάβει και να χρησιμοποιεί τη γλώσσα. Με υπομονή, προτροπή και συμμετοχή μπορούμε να στηρίξουμε και να βοηθήσουμε το παιδί σε διάφορα παιχνίδια. Αυτή η στήριξη είναι ιδιαίτερα σημαντική για εκείνα τα παιδιά που λόγω αναπηρίας δεν έχουν την δυνατότητα να κινηθούν, να δουν, να ακούσουν ή παρακολουθούν τα τεκταινόμενα με δυσκολία.

Τα παιδιά χρειάζονται πάνω από όλα ψυχική επαφή και κανένα παιχνίδι δεν μπορεί να τα υποκαταστήσει. Όσο πιο γρήγορα η ανάγκη αυτή πληρωθεί τόσο μεγαλύτερες δυνατότητες θα έχει το παιδί να συμμετέχει ενεργά. Το παιχνίδι αυτό καθ' αυτό είναι πολύ σημαντικό. Είναι ταυτόχρονα μια κινητήρια δύναμη και ένα μέσο εξωτερικής εκπαίδευσης. Δίνει στο παιδί δυνατότητες εξάσκησης, αφομοίωσης δεδομένων καθώς επίσης δοκιμής και έλεγχου συναισθημάτων. Μέσα από το παιχνίδι και την συνύπαρξη με άλλους, αποκτά το παιδί άποψη για τον ίδιο του τον εαυτό την δική του και των άλλων την θέληση και συμπεριφορά. Τα αντικείμενα με τα οποία παίζει ένα παιδί είναι σημαντικά για να γνωρίσει το περιβάλλον του. Για αυτό η επιλογή των παιχνιδιών πρέπει να γίνεται με γνώμονα τις ανάγκες του παιδιού σε ότι αφορά ερεθίσματα για πιάσιμο, πέταμα, περπάτημα, όραση, ομιλία, ακοή, γεύση και όσφρηση.

Σε πολλές οικογένειες που έχουν παιδιά με αναπηρίες ο χρόνος αναλώνεται κυρίως σε επισκέψεις σε διάφορους ειδικούς. Αναμφίβολα, αυτές οι επισκέψεις είναι σημαντικές. Το ίδιο όμως σημαντικό, αν όχι κυριότερο, είναι και η συμμετοχή και προσφορά των ίδιων των γονιών στην κατεύθυνση να αποκτήσει το παιδί μια όσο το δυνατόν πιο συνηθισμένη και φυσιολογική καθημερινότητα. Σε αυτήν την συνηθισμένη καθημερινότητα ανήκει και το παιχνίδι.

Τα παιδιά χωρίς αναπηρίες μπορούν και παίρνουν δικές τους πρωτοβουλίες και μπορούν να πουν αν θέλουν να παίξουν ή όχι. Δεν είναι το ίδιο σίγουρο και στα παιδιά με αναπηρίες. Για αυτό είναι

σημαντικό να δοκιμάζονται διάφορες λύσεις και προτάσεις, να υπάρχει επαγρύπνηση για το ποιο είναι εκείνο το παιχνίδι που αρέσει στο παιδί.

Το σπουδαιότερο και πιο σημαντικό είναι να οριοθετήσει κανείς τις δυνατότητες του παιδιού. Να γνωρίζει δηλαδή τι μπορεί και τι δεν μπορεί να κάνει. Έτσι γίνεται ευκολότερη η δραστηριοποίησή του, η διατήρηση της περιέργειάς του και η αυτοπεποίθησή του. Αυτά τα συναισθήματα οδηγούν με σιγουριά στην όρεξη για μάθηση και ταυτόχρονα στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού σε συνύπαρξη με την οικογένεια, φίλους και άλλους.

Ένα μικρό παιδί με κινητικά προβλήματα δεν διαφέρει και πολύ από τα υπόλοιπα παιδιά της ίδιας ηλικίας, καθότι όλα τα μικρά παιδιά εξαρτώνται από την στήριξη και την βοήθεια των μεγάλων. Γενικώς, τα παιδιά διεγείρονται μέσα από την απόκτηση εμπειριών σε διαφορετικές καταστάσεις, διαφορετικό περιβάλλον και διαφορετικές επιφάνειες. Μια μεταφορά π.χ. από το κρεβάτι στο πάτωμα και μεταφορά από χώρο σε χώρο προσφέρουν στο παιδί εμπειρίες και εναλλαγή εικόνων και συναισθημάτων.

Συνήθως, τα παιδιά με κινητικά προβλήματα δεν έχουν τη δυνατότητα να εξερευνήσουν το περιβάλλον με όλο τους το σώμα ως εργαλείο. Παρόλα αυτά έχουν την ίδια ανάγκη να αισθανθούν το ίδιο τους το σώμα σε σχέση με άλλα και διαφορετικά σώματα. Χρειάζονται την απόκτηση εμπειριών σε σχέση με το κρύο-ζεστό, υγρό-στερεό, υψηλό-χαμηλό.

Για τους γονείς ή το βοηθητικό προσωπικό που είναι αναγκασμένοι να χρησιμοποιούν βοηθήματα μετακίνησης και μεταφοράς των παιδιών, είναι σημαντικό να γνωρίζουν τα συναισθήματα που αισθάνονται τα παιδιά τους από τη συχνή ή μη τοποθέτησή τους στο δάπεδο ή στο χώμα. Τι προσφέρεται στο παιδί όταν τοποθετείται ξαπλωμένο ή καθήμενο χωρίς να του δίνεται η δυνατότητα να επηρεάσει το ίδιο την όλη κατάσταση;

Είναι σημαντικό με κατάλληλη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου να δίνουμε δυνατότητες στα παιδιά με αναπηρίες, την δυνατότητα να δουλεύουν όλες τις αισθήσεις τους. Τα διάφορα χρώματα προσφέρουν ερεθίσματα και εμπνεύσεις σε συνεργασία με διάφορα αντικείμενα που το παιδί μπορεί να κοιτάει και να πιάνει. Σε περίπτωση που το ίδιο το παιδί δεν έχει τη δυνατότητα να πιάσει από μόνο του, τότε πρέπει να τοποθετεί κανείς στα χέρια του αντικείμενα με διαφορετικά μεγέθη, διαφορετική επιφάνεια και βάρος έτσι ώστε να μπορεί το παιδί μέσα από την αίσθηση να αντιληφθεί τις διαφορές.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι που θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει για να διεγείρει μέσα από το παιχνίδι τις αισθήσεις των παιδιών με αναπηρίες αρκεί να χρησιμοποιήσει τη φαντασία του και να την προσαρμόσει στις όποιες δυνατότητες του παρέχει το ίδιο το παιδί. Σε μία κούνια π.χ. δίνεται η δυνατότητα στο παιδί να κινηθεί παρότι το ίδιο δεν μπορεί να περπατήσει. Επιπλέον το σώμα του βρίσκεται σε τέτοια θέση που του δίνει τη δυνατότητα να βλέπει τα πράγματα από μια τελείως διαφορετική οπτική εικόνα από εκείνη που θα έβλεπε εάν ήταν ξαπλωμένο. Ένας τρόπος για να μάθει το παιδί να εκτιμά απόσταση και κατεύθυνση είναι να αρκουδίζει. Τα παιδιά που δεν έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν από μόνα τους πρέπει να τους τη δώσουμε για να αποκτήσουν αντίστοιχες εμπειρίες. Αυτό μπορεί εύκολα να γίνει μέσα από τη χρήση διάφορων βοηθημάτων όπως μπουσουλίστρες με ρόδες.

Ανάλογες προσπάθειες πρέπει να γίνονται για εξεύρεση τρόπων διέγερσης των αισθήσεων σε παιδιά με προβλήματα όρασης, ακοής και σε παιδιά με νοητική υστέρηση. Θα μπορούσε κανείς να αναφέρει διάφορους τρόπους παιχνιδιού και αντίστοιχα ίσως παιχνίδια. Δεν νομίζω όμως ότι θα προσέφεραν κάτι σημαντικό στον όλο προβληματισμό του θέματος γιατί κάθε παιδί είναι μια ξεχωριστή και μεμονωμένη περίπτωση και σαν τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται μέσα από τις ίδιες τις δυνατότητές του.

Αυτό που πάνω από όλα χρειάζεται είναι η απλόχερη και χωρίς τσιγγουνιές προσφορά και αγάπη για αυτά τα παιδιά. Όχι τόσο σε υλικά αγαθά που και αυτά βέβαια είναι απαραίτητα στην όλη διαδικασία του παιχνιδιού όσο σε συναισθήματα.